

"Three Documents Concerning the Contribution of Ioan Dimitrie Suciú Regarding the Reorganisation of the *Luceafărul* Review and the Establishment of the Astra Bănăţeană Printing House (1939-1940)", *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 72-80

TREI DOCUMENTE PRIVIND CONTRIBUŢIA LUI IOAN DIMITRIE SUCIU LA REORGANIZAREA REVISTEI „LUCEAFĂRUL” ŞI A ÎNFIINŢĂRII EDITURII „ASTRA BANĂŢEANĂ” (1939-1940)

Three Documents Concerning the Contribution of Ioan Dimitrie Suciú regarding the Reorganisation of the *Luceafărul* Review and the Establishment of the Astra Bănăţeană Printing House (1939-1940)

Silviu MUREŞAN

Abstract: *In this study, we aim to present three documents that elaborate on the contribution of Ioan Dimitrie Suciú regarding the reorganisation of the „Luceafarul” review and the establishment of the Astra Bănăţeană printing house. The three documents published here show us the troubles of an intellectual elite that wanted to solve some of the cultural issues that the Banat region was suffering at that time. Regarding the contribution of Ioan Dimitrie Suciú, his role was a significant one, where he benefited a number of advantages as an active member of the review and printing house. First, as a student, he had the opportunity to meet more experienced other members who gave him advice or supported and encouraged him in his historical research. Another benefit was his direct correspondence with the President of Astra, Sabin Evuţian, or with the experienced historian Traian Toplicenu. Related to his activity from the journal, even though the number of his studies were not so numerous, his collaboration was paid, and also the editing of the Literature from Banat synthesis, brought him a wide recognition in intellectual circles in the province and capital, his work being widely appreciated even by Nicolae Iorga.*

Key words: province, Banat, review, printing house, document.

Intellectualitatea Banatului interbelic se poate caracteriza printr-o neîntreruptă încercare de afirmare pe palier cultural, caracterizată mai ales printr-o obsesie în ceea ce priveşte curentul regionalist (de provincie), care se dorea promovat în toate domeniile de cultură. Privind mereu la regresul său cultural faţă de celelalte provincii, în special la Ardeal cu care provincia bănăţeană era adesea confundată, Banatul interbelic a dat culturii româneşti atâta cât i-au permis posibilităţile. Totuşi contribuţia acestuia nu poate fi neglijată nici abandonată, aici înregistrându-se destul de multe performanţe.

Fără să aibă un centru universitar, elita intelectuală de aici se instruia mai ales la universităţile din Bucureşti, Cluj şi uneori chiar Iaşi. Concomitent cu această instruire, intelectualitatea provinciei era pusă în mişcare de un puternic curent numit atunci „bănăţenism”, ce îi unea în jurul unor reviste culturale şi a unor cotidiane importante din capitala Banatului.

În acest sens, o contribuţie importantă la opera de culturalizare a Banatului interbelic, a avut-o „Regionala Astra Bănăţeană”, instituţie constituită la 28 februarie 1937, imediat după apunerea „Asociaţiei Culturale din Banat” şi care, în cele zece secţiuni, a treia o formă „secţia istorică, etnografică şi muzeală”.¹ Cu un scop bine

¹ Biroul „Regionalei Astra” era compus din: Ioachim Miloia în funcţia de preşedinte, un vicepreşedinte, un secretar şi treisprezece membrii: Constantin Daicoviciu, Simion Samson Moldovan, Constantin

definit, secția istorică a Regionalei, își fixase printre obiectivele prime, organizarea muzeelor locale în despărțăminte, cercuri culturale și cercetări istorice, arheologice și etnografice care să pună în valoare caracterul deosebit al provinciei. Pe lângă toate acestea ea era și tutorele a două mari publicații: revista „Lucașfărul” și cotidianul „Dacia”,² ambele apărând la Timișoara.

Fondată și patronată de Aurel Cosma jr., revista „Lucașfărul” își făcea apariția pentru prima dată la 1 ianuarie 1935 cu următorul subtitlu: „Revistă culturală, literară și artistică”, tipărită într-un format elegant, cu multe imagini și reprezentări de Catul Bogdan dar și pe o hârtie de înaltă calitate (velină). După doi ani și jumătate de apariție (ianuarie 1935-mai 1937) sub directoratul lui Aurel Cosma jr., revista dedica un număr al ei, pe anul 1937,³ deja înființatei Regionale „Astra Bănățeană”, făcând ca în numărul următor, directorul ei să anunțe trecerea „Lucașfărului” la „Astra Bănățeană”.⁴

Rudneanu, Grigore Popiți, Traian Simu, Virgil Birou, amintindu-i doar pe cei care au activat și în domeniul istoriografiei. Despărțămintele de plasă ale „Astrei” îi avea ca președinți pe intelectuali de prestigiu precum: Cornel Corneanu (Caransebeș), Aurel E. Peteanu (Lugoj) și Sever Bocu (Lipova). Pentru mai multe detalii în acest sens a se vedea: Dumitru Tomoni, „Astra Bănățeană” în perioada 1937-1948”, în *Analele Banatului, Serie Nouă*, V, 1997, p. 378-394; Idem, „Cultură și politică în Banat (1944-1948). Sfârșitul Regionalei „Astra Bănățeană”, în *Analele Banatului, Serie Nouă, Arheologie-Istorie*, XII-XIII, 2004-2005, p. 457-479; Idem, *Regionala „Astra Bănățeană”. Monografie istorică*, Timișoara, Editura Eurostampa, 2006; Vasile Dudaș (coordonator), Ioan Hațegan, Sorin Berghian, Constantin C. Gomboș, Maria Cernicova, *Din cronologia județului Timiș*, ediția a II-a, Timișoara, Editura Orizonturi Universitare, 2006, p. 221-222.

² „Dacia”, ziar de afirmare românească al Ținutului Timiș, apărea la Timișoara la 21 iulie 1939 cu următoarea precizare: „*Apare sub egida Astrei Bănățene*”, avându-l ca director administrativ pe dr. Nicolae Ilieșu, iar ca șef redactor pe Romulus P. Roșu. Vezi pentru istoricul acestui cotidian: Radu Ardelean, *Istorie la Gazetă în Banat. Banatul, Semenicul, Tribuna Graniței, Braze de bănățene, Lucașfărul/Revista Banatului, Dacia*, Timișoara, Editura Marineasa, 2007, p. 306-395.

³ Vezi numărul 3-4, martie-aprilie, 1937, cu următorul titlu apărut pe prima copertă a revistei: „*Număr de Paști închinat Regionalei Astra Bănățeană*”.

⁴ Aurel Cosma jr., „Lucașfărul și Astra Bănățeană”, în *Lucașfărul*, III, număr 5-6, (mai-iunie), 1937, p. 141-143, cu următoarea declarație: „[...] Regionala „Astrei” și-a început activitatea și merge pe calea arătată de nevoile culturale ale Banatului. Deci pe același drum pe care a pornit și revista „Lucașfărul”. Ce era mai natural ca din această identitate de program să se nască o acțiune comună. Regionala „Astrei” avea trebuință de o revistă și atunci conducerea ei a hotărât adoptarea „Lucașfărului”, care avea deja rădăcini adânci și largi în toate regiunile Banatului. Mă despart de revista pe care am creat-o și am susținut-o cu atâtea jertfe, având credința că prin trecerea ei la Regionala Bănățeană a „Astrei” servesc și mai bine scopurile culturale ale provinciei mele. În acest moment însă nu pot uita prețioasa colaborare pe care mi-au dat-o toți scriitorii și artiștii bănățeni, cărora le mulțumesc și pe această cale. Prezentul număr este ultimul ce apare sub direcțiunea mea. Începând cu 1 iulie 1937 am cedat „Astrei Bănățene” dreptul de proprietate și de conducere al „Lucașfărului”. Împreună cu revista va trece asupra Regionalei și „Biblioteca Lucașfărul” urmând ca „Astra” să continue editarea lucrărilor după normele pe care le va stabili. Prin această transmisiune a drepturilor de proprietate și de direcțiune, „Astra” își va avea revista și biblioteca ei de propagandă culturală și de înfăptuire a frumoaselor scopuri înscrise în programul ei de activitate. Se realizează prin aceasta și ideea preconizată de creatorii „Astrei Bănățene” ca revista „Lucașfărul” care a stat doi ani și jumătate în slujba culturii românești a Banatului, să devină organul de îndrumare și de înregistrare a tuturor manifestărilor și al vieții acestei Regionale, iar „Biblioteca Lucașfărul” să fie în continuare drum deschis pentru încurajarea talentelor bănățene. Nădăjdiesc că sub conducerea „Astrei” revista „Lucașfărul” va câștiga și mai mult în strălucirea ei și va urma același drum de muncă pentru progresul culturii, literaturii și artei bănățene, mai ales că toți colaboratorii și susținătorii revistei sunt astăzi în fruntea acestei Regionale a „Astrei”[...]”.

"Three Documents Concerning the Contribution of Ioan Dimitrie Suciu Regarding the Reorganisation of the *Lucefărul* Review and the Establishment of the Astra Bănăţeană Printing House (1939-1940)", *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 72-80

Începând cu 1 iulie 1937 apărea astfel seria a II-a a revistei care renunţa la subtitlul generic de „Revistă culturală, literară și artistică”, adoptându-l pe acela de „Revista Regionalei Bănăţene a Astei” care apărea de acum lunar sub direcția unui comitet de redacție avându-l ca și redactor responsabil pe profesorul Traian Topliceanu.

Trecerea revistei la „Astra Bănăţeană” a lăsat pe un loc secund literatura și arta frumoasă care până atunci cuprindeau un loc însemnat în coloanele revistei, orientarea acesteia îndreptându-se de acum mai mult spre probleme istorice, ceea ce a adus la o nemulțumire între scriitori, deranjați că au rămas fără activitate. În urma acestor probleme la inițiativa președintelui Regionalei Sabin Evuțian, Comitetul Astei Bănăţene în ședința din 2 octombrie 1939 lua hotărârea de a lansa un apel către toți scriitorii și intelectualii din Banat care să contribuie la reorganizarea revistei și pentru înființarea unei edituri.⁵ Apelul președintelui Regionalei venea în urma unui memoriu semnat în septembrie 1939 de C. Miu Lerca, Dorian Grozdan, Ioan Dimitrie Suciu, Mircea Șerbănescu, Aurel D. Bugariu, Pavel P. Belu și Grigore Bugarin care doreau reorganizarea revistei „Lucefărul” și înființarea editurii „Astra Bănăţeană”.⁶ Dintre cei șapte memorandiști, doar I. D. Suciu venea din sfera istoriografiei, ceilalți fiind importanți poeți ai Banatului interbelic care publicau constant la „Lucefărul”.

Apelul gândit de Sabin Evuțian, președintele „Astei” în ședința cu comitetul revistei din 2 octombrie 1939 l-a vizat și pe tânărul I. D. Suciu care pe atunci era student în anul al doilea la Facultatea de Istorie și Filosofie din cadrul Universității din București.⁷ Expediat la 10 octombrie 1939, apelul cerea lui I. D. Suciu colaborarea la revistă precum și înscrierea acestuia la una din secțiile propuse de Comitet: *Literară, Artistică și Culturală*. Totodată se mai menționa că, scopul reorganizării revistei are în vedere „[...] să nu se excludă nici o valoare și în paginile careia să se unească toate stăruințele de bine, să se împace toate învrăjbirile dintre diversele grupuri în cari s-au organizat antagonismele locale. [...]”⁸ Tânărului istoric i se cerea să răspundă apelului până la 31 octombrie.

Reorganizarea revistei „Lucefărul” avea să fie aprobată de comitet încă din ianuarie 1940, urmând ca ea să se numească începând cu numărul 1-3 din martie 1940: „Lucefărul. Revistă de Literatură, Artă și Cultură a Regionalei Bănăţene a Astei”, subtitlul ei demonstrând că între intelectualitatea Banatului interbelic s-a ajuns la o înțelegere amiabilă care lăsa loc tuturor publiciștilor, fie oameni de litere, de artă s-au de cultură să contribuie cu tot ce aveau mai bun la „Lucefărul”. Revista apărea de acum lunar sub îngrijirea următorului comitet de redacție: președinte, Aurel Cosma jr., vice-președinte al „Astei Bănăţene”, redactor: Traian Topliceanu, secretar general al „Astei Bănăţene”, secretar de redacție: Pavel P. Belu (unul din cei șapte autori ai

⁵ Radu Ardelean, *Istorie la gazetă*, p. 155-156.

⁶ Vezi anexa numărul 1 unde am redat întreg anunțul făcut de cotidianul „Reșița”, precum și indicarea locației documentului.

⁷ Vezi pentru aceasta studiul nostru: „Istorie și politică la Ioan Dimitrie Suciu în perioada studenției (1937-1941)”, în *Restituiri Bănăţene*, volum II, Timișoara, Editura Eurostampa, 2014, p. 410-438.

⁸ Vezi pentru mai multe detalii anexa numărul 2, precum și sursa documentului.

memoriului), iar ca membrii figurau: V. Poiană Nasturaș, Vichente Ardeleanu, Petru Sfetcă, Nicolae Ursu și Grigore Bugarin (implicat și el de asemenea la alcătuirea memoriului),⁹ iar administratorul revistei și al editurii era Ioan Teodorovici, directorul Băncii „Victoria” din Timișoara. Acest comitet era responsabil de asemenea și de editura regională.¹⁰

Contribuind la reorganizarea revistei prin deja amintitul memoriu și răspuns la apelul președintelui Regionalei Sabin Evuțian, I. D. Suci, cum era și firesc, apare în primul număr al noii reviste cu un studiu inedit referitor la corespondența trimisă de Damaschin Bojincă lui George Barițiu.¹¹ Pe lângă reorganizarea revistei, apelul înștiința și prin faptul că, Regionala dorea fondată o editură proprie¹² care să o reprezinte. Astfel, bunele relații întreținute de tânărul student I. D. Suci cu președintele Astrei Bănățene Sabin Evuțian, au făcut posibilă tipărirea și apariția unei lucrări binecunoscute de istoriografia provincială și de care Banatul avea atâta nevoie în acele timpuri. *Literatura Bănățeană de la început până la Unire (1582-1918)*, era o sinteză care reunea între copertile sale toată pleiada cărțurilor bănățeni, începând cu autorii *Paliei de la Orăștie* și sfârșind cu acei intelectuali bănățeni care în felul lor au contribuit la Unirea de la 1918.¹³ Lucrarea a fost o surpriză plăcută pentru intelectualitatea Banatului dar și apreciată de numeroase personalități culturale ale României fiind

⁹ Vezi pentru aceasta: anul VI, seria a II-a, număr 1-3, martie 1940, coperta a II-a, dar și scrisoarea trimisă de Pavel P. Belu lui I. D. Suci, datată „29 ianuarie 1940” în care este prezentat de asemenea comitetul revistei, în *SJTAN, I. D. Suci*, nr. 45/1940, f. 23-24 (anexa 3)

¹⁰ Radu Ardelean, *Istorie la gazetă*, p. 156.

¹¹ I. D. Suci, „Șase scrisori inedite ale lui Damaschin T. Bojincă către George Barițiu”, în *Lucaefărul*, VI, seria II, număr 1-3, 1940, p. 59-66. Anterior acestui studiu I. D. Suci a mai publicat la „Lucaefărul” următoarele două studii: „Însemnări de pe cărțile bisericești din Alioș”, în *Lucaefărul*, V, seria II, număr 1-2, 1939, p. 45-49 și „Emilia Lungu-Puhalló (1853-1932)”, în *Lucaefărul*, V, seria II, număr 7-9, 1939, p. 17-44. De asemenea îi sunt recenzate la revistă și două din lucrările publicate în perioada studenției: *Comuna Alioș din punct de vedere istoric, biologic și cultural*, București, Editura Societatea de Măine, 1940, 64 p. și *Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582-1918)*, Timișoara, Editura Regionalei Bănățene a „Astrii”, 1940, 200 p.

¹² În anul 1940 editura „Astrii Bănățene” a tipărit zece cărți dintre care amintim: C. Stoicănescu, *Revoluția lui Horea*; Mia Cerna, *Inel Irinel și Domnița Ionița, povești, volum I*; Idem, *Galbănel împăratului, povești volum II*; I. Groșianu, *Vicențiu Babeș*; Nicolae Ursu, *Zece colinde*; Idem, *Contribuțiuni la monografia muzicală a comunei Măguri Jud. Cluj*; Ion Crișan, *Zece coruri*; Virgil Birou, *Oameni și locuri din Caraș*; Pavel P. Belu, *Flori de Piatră*; I. D. Suci, *Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582-1918)*. Lista este redată pe coperta revistei „Lucaefărul”, VI, seria II, număr 11-12, (1940).

¹³ Redăm cuprinsul lucrării: 1. *Vechea literatură bănățeană* (Palia de la Orăștie, Ștefan Fogorași, Mihail Halici, Dicționarul Valaco-Latinum, Ioan Vischi, George Buitul); 2. *Renășterea* (Mihail Roșu, Paul Iorgovici, Dimitrie Țichindeal, Constantin Diaconovici Loga); 3. *Epigonii* (Ioan Tomici, Petru Lupulov, Iulian Grozescu, Elie Trăilă, Dr. Atanasie Marian Marinescu, Coriolan Brediceanu, Dimitrie V. Păcațianu, Emilia Lungu-Puhalló); *Creatorii* (Gheorghe Bocu, Ion Popovici-Bănățanu, Victor Vlad Delamarina, Aurel C. Popovici, Cassian R. Munteanu, Mihail Gașpar); 4. *Istoriografia bănățeană* (Nicolae Stoica de Hațeg, Damaschin T. Bojincă, Nicolae Tincu-Velia, Vasile Maniu, Simion Manguia, Patriciu Dragalina, Iuliu Vuia, Dr. George Popovici, Dr. Iosif Popovici, Dr. Ioan Sârbu, Dr. Cornel Diaconovici).

"Three Documents Concerning the Contribution of Ioan Dimitrie Suciuc Regarding the Reorganisation of the *Lucaefărul* Review and the Establishment of the Astra Bănăţeană Printing House (1939-1940)", *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 72-80

recenzată în numeroase reviste de specialitate din provincie și capitală.¹⁴ Sinteza trebuia, conform corespondenței din arhiva I. D. Suciuc,¹⁵ să aibă o introducere făcută de Nicolae Iorga căruia I. D. Suciuc îi era la acea vreme student.¹⁶ Nu cunoaștem împrejurările care au făcut ca introducerea să nu fie atașată lucrării.¹⁷ Presupunem că motivul ar fi fost asasinarea lui Nicolae Iorga în noaptea de 27 spre 28 noiembrie 1940 și astfel să fi fost împiedicat proiectul.

Cutremurul politic din ianuarie 1941, care i-a eliminat pe legionari, a zguduit și „Lucaefărul” și editura „Astra Bănăţeană”. Astfel pe anul 1941, revista nu a putut să apară decât cu un singur număr, la fel întâmplându-se și pe anul 1942.¹⁸ Din anul 1943 statutul revistei se va modifica din nou. Își va schimba și numele din „Lucaefărul” în „Revista Banatului”, punându-se acum accentul pe toate domeniile de cultură. Se cerea din nou colaborarea profesorilor, universitarilor, artiștilor, oamenilor de litere, etc., redacția fiind predată profesorului Traian Topliceanu, care era membru al Comitetului Central al „Astei Bănăţene”.¹⁹ Sub acest comitet nou, format în 1943, revista va apărea trimestrial până în iunie 1944 când, din cauza schimbărilor politice de după 23 august va fi desființată.²⁰ Deși din 1943 revista aborda o serie întreagă de subiecte

¹⁴ Redăm următoarele recenzii: Aurel D. Bugariu, „Ioan Dimitrie Suciuc: *Literatură bănăţeană de la început până la Unire*”, în *Societatea de Măine*, XVIII, număr 3-4, 1940, p. 95; Traian Topliceanu, „I. D. Suciuc, *Literatură bănăţeană de la început până la Unire (1582-1918)*”, Timișoara, Editura Astei Bănăţene, 1940, 393 p.”, în *Lucaefărul*, VI, seria II, număr 11-12, 1940, p. 42; C. Crăciun, „Pictura și literatura bănăţeană, prezentate în evoluția lor istorică”, în *Revista Fundațiilor Regale*, VIII, număr 5, (1941), p. 423-426; Constantin Racovița, „O carte despre literatura bănăţeană”, în *Revista Fundațiilor Regale*, VIII, număr 3, 1941, p. 713-714;

¹⁵ Vezi scrisorile adresate lui I. D. Suciuc de Pavel P. Belu (poet), Ion B. Mureșianu (seminarist la Academia Teologică din Caransebeș), Aurel D. Bugariu (poet), Mircea Șerbănescu (poet), Traian Topliceanu (istoric și redactor responsabil la „Lucaefărul”) și Sabin Evuțian (pedagog și președinte al Regionalei „Astra”) și care reflectă tocmai aceste aspecte privitoare la *Introducerea* ce trebuia să fie făcută de N. Iorga lucrării, dar și evoluția lucrării în tipografie și editură, în *SJTAN, Fond I. D. Suciuc*, nr. 45, 46/1940.

¹⁶ Manuscrisul pare să fi trecut prin mâinile lui Nicolae Iorga încă din 1935/1936, mărturie stând chiar o însemnare făcută de acesta pe copertă cu următoarea obiecție: „*Excelentă dar prea lungă pentru o editare, N. Iorga*”(semnătură n. n.), în *SJTAN, Fond I. D. Suciuc*, nr. 54/1935-1936. De altfel, într-un interviu dat de I. D. Suciuc la revista timișoreană „Orizont”, an XX, septembrie 1969, număr 9, p. 39, acesta declara următoarele: „[...] *Cea de-a doua carte este o prezentare a contribuției Banatului la dezvoltarea literaturii române până la 1918. Am intitulat-o „Pagini de cultură bănăţeană”. Punctul de pornire îl constituie cartea mea de sinteză „Literatură bănăţeană de la început până la Unire” apărută în 1940. Dar să nu se uite că atunci când am scris această carte aveam 18 ani, iar acum sunt după o viață întreagă de cercetări în acest domeniu.[...]*”. Înmânarea manuscrisului lui N. Iorga, a fost făcută, credem noi, prin Sever Bocu, unchiul lui Suciuc, important om politic al Banatului care probabil i-a prezentat lui N. Iorga preocupările nepotului său pentru trecutul bănăţean.

¹⁷ Conform corespondenței amintite deja, lucrarea nu era gata la începutul lui noiembrie 1940. Este foarte posibil ca ea să fi ieșit de la tipar la sfârșitul lui noiembrie ori la începutul lunii decembrie.

¹⁸ Radu Ardelean, *Istorie la gazetă*, p. 158. Numărul din 1942 îl are ca redactor doar pe Grigore Bugarin, menționându-se că revista apare sub îngrijirea unui comitet fără a se mai da numele lor. Vezi pentru aceasta coperta „Lucaefărul”, anul VIII, 1942. Nu se mai menționează nici seria nici numerele.

¹⁹ Radu Ardelean, *Istorie la gazetă*, p. 159.

²⁰ *Ibidem*, p. 160.

istorice, renunțând la cele literare și artistice, se pare că I. D. Suciu nu își mai găsea locul în coloanele revistei. Nu cunoaștem încă motivele dar, lipsa lui și a altor corifei ai Banatului, care până atunci îi vedeam activi în fiecare număr al publicației ne determină să credem că între ei interveniseră din nou antagonisme. Nici unul din cei șapte memorandiști nu mai figurau în coloanele revistei începând cu 1943. Să fi fost motivul schimbării titlului revistei ori a accentului acesteia pus prea mult pe probleme istorice? Răspunsul acesta nu îl putem da acum. Probabil că cercetarea corespondenței unora dintre frecvenții colaboratori ai revistei ne va da unele răspunsuri.

În ceea ce privește contribuția lui I. D. Suciu în toată această problemă, credem că acesta a jucat un rol important atât în reorganizarea revistei cât și în înființarea editurii „Astra Bănățeană”. Ca și membru activ al Regionalei a beneficiat așa cum am putut vedea și de unele avantaje. În primul rând, student fiind, a avut ocazia să întâlnească corifei cu experiență care, cu siguranță i-au dat sfaturi ori l-au sprijinit și încurajat în cercetarea istorică. Corespondența cu președintele „Astreii” Sabin Evuțian ori cea cu experimentatul istoric Traian Toplicenu nu au făcut decât să dezvolte un caracter nobil. Cât despre munca depusă la revistă, chiar dacă studiile au fost puține, colaborarea lui era plătită, în plus, editarea sintezei *Literatura bănățeană*, i-a adus, pe lângă un consistent ajutor bănesc și o largă recunoaștere în cercurile istoriografice din provincie și capitală, lucrarea fiind apreciată chiar și de Nicolae Iorga.

Cele trei documente publicate aici ne arată frământările unei elite intelectuale care dorea să rezolve unele probleme culturale de care Banatul suferea atunci. Aceste documente pot fi completate și de o serie de scrisori din arhiva I. D. Suciu care ne relevă situația intelectualității bănățene din acei ani, frământările lor ori năzuințe care cu greu puteau fi împlinite. Pe lângă cele trei mari cotidene „Vestul”, „Voința Banatului” și „Dacia”, intelectualitatea Banatului a mai gravitat doar în jurul a două reviste: „Revista Institutului Social Banat-Crișana” (1933-1946) și „Lucefărul” (devenită „Revista Banatului”). Dacă activitatea lui I. D. Suciu se întrerupea în 1940 la „Lucefărul”, acesta continua să scrie în perioada cât a fost student (1937-1941) la reviste și ziare din Timișoara și capitală. Îl regăsim așadar în provincie publicând articole la cotidene precum : „Vestul”, „Voința Banatului” ori „Dacia”, iar în capitală și la Brăila înființând două reviste a cărui director era: „Tinerețea” și „Flamura”, suspendate în 1941 de legionari. Publică de asemenea studii de istorie provincială la reviste de prestigiu precum: „Revista Fundațiilor Regale”, „Revista Istorică Română” sau „Societatea de Mâine”,²¹ reviste culturale care l-au format și prin care numele său devenea tot mai cunoscut în cercurile culturale și istoriografice din Banat și capitală.

---

²¹ Cu privire la subiectele abordate în aceste reviste și ziare, vezi studiul nostru: „Istorie și politică la Ioan Dimitrie Suciu în perioada studenției (1937-1941)”, în *Restituiri Bănățene*, volum II, Timișoara, Editura Eurostampa, 2014, p. 410-438.

"Three Documents Concerning the Contribution of Ioan Dimitrie Suciú Regarding the Reorganisation of the *Luceafărul* Review and the Establishment of the Astra Bănăţeană Printing House (1939-1940)", *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 72-80

ANEXE:²²

1

Acţiunea tinerilor scriitori bănăţeni:²³

Datorită unei situaţii care nu mai putea să dăinuie, un select grup de scriitori bănăţeni a prezentat d-lui S. Eviţian Preşedintele „Astreii Bănăţene”, un memoriu, în care au expus punctele de soluţie în vederea reparaţiei revistei „Luceafărul” şi a fondării editurii, „Astreii Bănăţene”.

Bine cunoscută intenţia de culturalizare superioară a dlui inspector Eviţian, acţiunea decisă şi pornită de către tânăra generaţie scriitoricească din Banat, a fost bine primită şi suntem în măsură de a anunţa un succes sigur.

Ce s-a hotărât?

Revista va avea un comitet de 17, onorific, alcătuit de oamenii de serioasă cultură ai Banatului. Ei vor aproba, în mare, situaţii anumite. Alt comitet, de şapte, va avea un rol de răspundere mai accentuat, fiind responsabil de tot ceea ce se publică. Trei înşi din comitet vor fi remuneraţi băneşte. Cu redactarea revistei se vor ocupa doi tineri, la fel: plătiţi.

Până la 15 Octombrie, grupul scriitorilor tineri şi-a luat angajamentul apariţiei. Vor fi invitate la colaborare printr-o adresă-apel, toate personalităţile culturale, cerându-li-se şi păreri despre tehnică. Colaborările vor fi plătite.

Asemeni, în memoriu, este expusă soluţia editurii bănăţene, de care scrisul provincial are atâta nevoie.

Mai deschişi ca niciodată, scriitorii bănăţeni nu vor renunţa, în nici un caz, la o altă organizare, decât aşa cum o văd ei că trebuie să fie, din realităţile care îs.

Memoriul a fost semnat de: C. Miu Lerca, Dorian Grozdan, Ion Dimitrie Suciú, Mircea Şerbănescu, Aurel D. Bugariu, Pavel P. Belu şi Grigore Bugarin.

2

Serviciul Social al Ţinutului Timiş, Timişoara
Timişoara la 10 Oct.1939.

Stimate Domn,²⁴

²² Documentele respectă fidel originalele. Pentru originalitate am păstrat ortografia şi exprimarea epocii.

²³ Anunţul a fost extras din cotidianul „Reşiţa”, an V, 1939, număr 38 din 24 septembrie, p. 3 şi se află în SJTAN, *Fond I. D. Suciú*, nr. 14/1939, f. 4.

²⁴ Document extras din SJTAN, *Fond I. D. Suciú*, nr. 37/1939, f. 1.

Silviu MUREȘAN

Conducerea Regionalei bănățene a Astei preconizând reorganizarea revistei „Lucașfărul” și a Editurii, a hotărât în ședința din 2 Oct. a. c. , să se adreseze tuturor publiciștilor din Banat cari sunt cunoscuți prin merit, apelând la buna înțelegere și colaborarea tuturor.

E unanimă dorința de a da patrimoniului publicistic al acestei regiuni o revistă care să însumeze complexul posibilităților noastre de creație spirituală o revistă, care să nu excludă nici o valoare și în paginile careia să se unească toate stăruințele de bine, să se împace toate învrăjbirile dintre diversele grupuri în cari s-au organizat antagonismele locale.

„Astra bănățeană” e în fericita situație de a avea la dispoziție mijloacele materiale ale editării revistei „Lucașfărul” în condiții tehnice optime.

Cunoscându-vă și apreciindu-vă activitatea publicistică, apelăm cu nădejde, la prețioasa Dv. colaborare, rugându-vă să binevoiți a ne anunța dacă o acceptați.

Pentru a putea compune comitetul ce urmează a fi încredințat cu redactarea revistei, noi preconizăm o reorganizare, în prealabil, a secțiilor Astei Bănățene. În acest scop avem plăcerea a vă invita să vă înscrieți în una din următoarele secții: literară, artistică și culturală în temeiul justificat al activității Dv. publicistice, fără nici un obligament material din partea Dv.

Pentru a putea fixa adunarea de constituire vă rugăm a ne răspunde până la data de 31 Oct. a. c. în care din cele trei secții doriți a face parte.

Convinși fiind că acest apel va găsi în sufletul Dv. ecoul româneștilor noastre dorinți, primiți, vă rugăm, stimate Domn asigurarea deosebitelor noastre prețuiri.

*Director, Sabin Evușian
D. Sale D-lui, Ioan Dimitrie Suciu*

3

*Pavel P. Belu
Dlui Ioan Dimitrie Suciu
Str. Corvinul nr. 5, București VI
Timișoara I, Str. Simonide, nr. 9, Et. I*

*„Astra-Bănățeană”
No. 3 din 28. I. 1940*

Scumpe frace Ionel,²⁵

Crăpi dracului dă bucurie, c'am învins cu editura și cu revista! Astăzi o fost adunarea generală și a ales următorul comitet: Președinte pentru rev.(istă) și editură: Dr. A. Cosma; Secretari-redactori: Tr. Topliceanu, ajutat de P. P. Belu. În Comitet: Gre. Bugarin, V. Ardeleanu, V. P. Năsturaș, Prof. Ursu și P. Șfetca. Altul nimeni!

Trimite-mi cea mai bună bucată a ta, repede! (se referea la un articol. Vezi nota 11 pentru articolul publicat, n. n.) Extrem de repede! Până în 5-6. II. Să fie aici, cel mai târziu. Eu vă trimit banii, prin mandate postale. Cartea ta apare! (era vorba de „Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582-1918)” n. n.) Capeți 10.000 lei!! Și eu ți-am trimis prin Mirciulică lei 500.

²⁵ Scrisoarea se găsește în SJTAN, Fond I. D. Suciu, nr. 45/1940, f. 23.

"Three Documents Concerning the Contribution of Ioan Dimitrie Suciu Regarding the Reorganisation of the *Luceafărul* Review and the Establishment of the Astra Bănăţeană Printing House (1939-1940)", *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 72-80

(Mircea Şerbănescu, unul din cei care au redactat memoriul, n. n.) Dle ce taci? Scrie-mi fuga, măi, şi bucură-te până-i crăpa, că bani ştiu că n-ai să cumperi.

Te îmbrăţişează al tău frate, Paveluţ.